

2. *World Economic Forum*. (2019). *The Travel & Tourism Competitiveness Report 2019*. Retrieved from http://www3.weforum.org/docs/WEF_TTCR_2019.pdf

ГЕОІМАГОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЛІТЕРАТУРНОЇ ТВОРЧОСТІ СОФІЇ ЯБЛОНСЬКОЇ

Мирослава Влах

Львівський національний університет імені Івана Франка

Львів, Україна

Важливим джерелом геообразотворення є *мандрівна література*, що за типом художньої організації може бути прозовою (англ. *travel prose*) чи поетичною (англ. *travel poetry*). У цьому контексті цікавою є творчість Софії Яблонської (1907–1971) – української мандрівниці, письменниці, журналістки, фотографині, кінооператорки, ім'я якої дедалі частіше входить в український культурницький і науковий дискурси [2–4].

Незважаючи на те, що у текстах літературних творів С. Яблонської відсутні класичне поняття *географія*, неологізми початку ХХ ст. франкомовного походження *пейзаж*, *панорама* чи німецькомовного – *ландшафт*, зрештою й слов'янське *красвид*, просторовість її мислення вражає: від бездонних небесних і океанічних просторів до конкретики окремих місць. “Любов” С. Яблонської до простору – “вічно ненаситного: чим більш його ковтати, тим більше його прагнеться”, “смакування” нею мандрівки як мистецтва підкреслює український художник, мистецтвознавець, поет, перекладач С. Гординський [3, с. 320–321]. Загалом автобіогеографію С. Яблонської відображає антична мегаметафора *дому* – увесь світ для неї був наче рідний дім.

Мандрівна проза С. Яблонської є зразком високохудожнього *чуттєпису*, кристалізованою пасіонарністю авторки. Пейзажі і мешканці далеких країв авторка сприймає крізь призму власних відчуттів, бачення серцем (яскраво виражений кордоцентризм). Створені нею сенсорні вербальні образи відзначаються повнотою, різноманітністю, схопленням присутніх ознак відображуваних явищ. У цьому виявився талант мисткині, яка в окремому могла побачити загальне.

Поглибний аналіз мандрівної прози С. Яблонської дав змогу виявити окремі генетичні типи сенсорних вербальних геообразів – *візуальні (геовізуали); авдіальні (геоавдіали); кінестетичні (геокінестети)*, зокрема *геоодоричні* (на основі відчуття запаху) і *геотактильні* (на основі дотику). Їхнє органічне поєднання характерна ознака творчості мисткині.

В уяві читача – розмаїття геовізуалів фотографічної чіткості та лаконічності: шпильясті хребти Атласу з вершинами, вкритими білим снігом і помаранчевими деревами біля підніжжя; дюни і бархани вогняно-сонячної Сахари із горами м'якого жовтого піску, яким ніби грається вітер, на відміну від низької, твердої, одноманітної, безводної австралійської пустелі із навислим сірим небом; стрімкі скелясті “сто тисяч вершкових гір” Юньнаню із глибокими проваллями, гуркотливою рікою і каскадами водоспадів; канали, якими подається життєдайна вода для зрошування рисових полів, що нагадують артерії у людському тілі, які разносять від серця необхідну для організму кров; золотисті береги Боро-Боро зі смарагдово-дзеркальними водами, буйною зеленню, соковитими овочами, ясними небесами і золотим сонячним промінням; багата гама барв Балі із рожевими світанками; білозаквітчані запашні долини острова Раротонга тощо.

Відеодовкілля С. Яблонської гетерогенне, часто різко контрастне (*гори – низів'я, морська гладінь – коралове дно, острівні узбережжя*), тому енергонасичене однак легко сприйнятне. Центром візуалізації є рецепція Сонця. Її мандри ніби “погоня за Сонцем” (за назвою книжки французького мореплавця Алена Жербо (1893–1941). “Поїзд рушив до сонця” – перше речення подорожнього нарису “Чар Марока”. Сонце постійно супроводжує мандрівницю. Воно засипало золотими порошинками повітря у Маракеші, почервоніло зі злості у Сахарі, спалює силу і енергію людей у Джибуті, погідне у Китаї, розтопилося від власної літньої гарячіни і набуло вигляду сталевої кулі, що розриває непроглядне небо дощової зими у Ханой, виграє усіма барвами на островах Океанії. Світ С. Яблонської сонцесяйний, прекрасний, створений для людей. У ньому, здавалось би, не повинно бути місця для горя...

Описані С. Яблонською далекі обрії наповнені звуками і запахами, що доповнюють його сприйняття і віддзеркалюють глибинну сутність, яку неможливо схопити очима. Художниця слова змальовує не тільки кольори, а й звуки, запахи, що притаманні різним регіонам. Колір блідо-

рожевих завітчаних садів, скрипіт фір, спів гаївок, запах свіжо печеного хліба, дзижчання медоносних бджіл, легкий танок метеликів її дитинства порівнюються із барвистою мозаїкою, екзотикою нових місць і його людей. Чар Марокко відтворюють “змішані звуки арабської одноманітної, муринської верескливої музики, дзвіночків, барабанів, кастанет, співу і гаму”. Нічні комахи свищать різними голосами, концертують у тропічних лісах по берегах Меконгу. Пахощі Цейлону настільки сильні, що повітря стає ніби густе, а “тонісіньке тріпотливе ластовиння бамбуку шелестить зі стогоном від дотику власних листків”.

Геосенсорика С. Яблонської доповнена й смаковими відчуттями: живильна сила соку помаранчів у спраглій Сахарі; горстка пісного рису для втамування голоду в Китаї; багатство тубільної та європейської кухні французьких місіонерів в Індокитаї, запашні страви із різноманітними прянощами для задоволення і відчуття повного щастя на островах Океанії тощо.

Отже, мандрівна проза С. Яблонської, виконана у художньо-науково-популярному жанрі (*belles non-fiction*), для якого важливий відбір, систематизація, компонування, белетристичне опрацювання зібраного матеріалу, має не тільки пізнавальне історико-географічне значення, а також є безцінним джерелом країнознавчих геообразів. Їх важливо враховувати у сучасному туристичному освоєнні різних регіонів із багатими естетичними ресурсами. Суб’єктивізм описів за допомогою геовізуальних, геоавдіальних та геокінестетичних образів не применшує їхньої наукової цінності, оскільки сенсорика сприйняття доповнена логічним осмисленням докільля (об’єктивних описів взагалі не існує). Для досягнення цієї мети авторка використовує причинно-наслідковий і порівняльний аналіз.

Список використаних джерел

1. Клиновий Ю. Софія Яблонська / Ю. Клиновий // Сучасність. – Мюнхен, 1977. – Ч. 6 (198). – С. 20–27.
2. Теура Софія Яблонська: альбом. – [передм.: О. Забужко, біогр.: В. Гоменюк, А. Беницький] – К.: Майстер Книг, 2018. – 232 с.
3. Яблонська С. Листи з Парижа. Листи з Китаю / С. Яблонська. – Львів : Піраміда, 2015. – 368 с.
4. Яблонська С. Чар Марока. З країни рижу та опію. Далекі обрії / С. Яблонська. – Львів : Піраміда, 2015. – 372 с.